

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concursuri, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrațiunii Tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂȚATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Tendințe practice.

Raportul ministerial, din al cărui cuprins am arătat în aceste coloane dispozițiile relative la situația clerului tuturor confesiunilor din patria noastră, se ocupă mai în amănunte de partea instrucțiunii.

È natural, ca așa să fie, pentru că pe terenul instrucțiunii, ca în toate chestiunile de ordin intelectual, a căror rezultate au să se treacă în practică, se impune o vecinică înnoire și aplicare a noi și noi mijloace ducătoare la scopul înalt al perfecționării vieții și rolului individual în complexul social.

În anumite împrejurări și condiții de progres se poate deschide teren pentru diferite încercări de reforme. Dar experimentarea practică trebuie să fie garanția inovațiilor.

În Germania, de ex. e deschis un larg teren muncii, pe toate tărâmurile, prin rezultatele dobândite pe urma cercetărilor multiple; și se găsesc pururea mijloace și instituții, cum și puteri suficient pregătite, pentru experimentări, cari în cele mai multe cazuri dau nota progresului, ușurării și potențării desfășurării energiei omenești, în lupta vieții.

O vie și destul de prețioasă activitate de același caracter, se observă și în regatul vecin al României, în timpul din urmă. Se întrevide aceasta din munca și direcția în cari lucrează și sunt îndrumate revistele de caracter pedagogic, unele apropiate de cercurile hotărâtoare.

Am relevat adeseori și noi nevoia de a ne pune în curent cu mișcările de-acolo, în special sub raportul și în considerarea eficacității studiului limbii noastre materne.

Nu putem, în același timp să pierdem din vedere principiile, cari se agită, sub raportul pedagogic și din partea cercurilor conducătoare din țara noastră.

Părerile cuprinse în raportul înaltului minister de culte și instrucție publică*) sub raportul pedagogic-educativ aduce o seamă de inovațiuni, favorabile progresului școlar în general, după cum vom arăta în cele următoare.

După raportul din cestiune, problemele cari preocupă pe înaltul ministru, și mijloacele pe cari le indică, pentru a se contribui la potențarea progresului cultural-moral al tinerimii școlare din țara noastră, al elevilor școalelor populare, se poate caracteriza după expresiunea unui poet german: »Licht in den Massen« !

Inspectorii școlari — cari îndeplinesc în mare măsură rolul administrativ în chestiunile de școală — sunt îndatorați, ca în legătură cu vizitațiunile școlare să cerceteze cu deosebită atențiune următoarele momente*):

»Să observe îndeosebi rezultatele și metoda de predare al acelor studii, a căror predare se întemeiază pe principii noi, cum sunt cele referitoare la lucrul manual, desen și cântare« apoi să controleze, dacă s'a satisfăcut dispozițiilor restrictive ale materialului de învățământ și împărțirii mai corăspunzătoare, făcute în vederea scopului urmărit de învățământ și anume în ce privește materialul gramatical al limbii maghiare și materialul de cunoștințe din aritmetică, geografie și cunoștințe de șt. naturale«.

»La învățământul limbii maghiare — urmează raportul — preocupățiunea de căpetenie să fie tratata intensivă a bucăților de cetire, ca tineretul școlar să cunoască bine vistieria literaturii naționale. Rezultatele instruirii elevilor în a face (scrie) compozițiuni trebuie să se potențeze; și la tot cazul, exagerările gramatizării au să fie înlăturate din școala elementară poporală. Îndeosebi i-s'a atras corpului învățătoresc luarea aminte asupra înaltei idei conducătoare, din partea generală a noului ordin pomenit, ca școala poporală să abandoneze ori ce unilateralitate; stele conducătoare să-i fie: Dumnezeu, patria, regele și munca«.

Ce frumos și idealistic sună aceste cuvinte! Cuvinte, noțiuni ale căror transpunere în realitate, ar aduce cu sine momente de înălțare sub raportul dezvoltării senzibilității sufletești a viitoarelor generații și ar rafina firea omenească prin puterea înălțătoare a educației estetice. Aceste două elemente sunt factorii cei mai activi ai pro-

*) A. m. kir. kormány 1906 évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv.

*) Ordinul ministerial 40.904 din 1806 și noua îndrumare (Utasítás).

gresului adevărat, care duce la iubirea generală și lăpădarea de porniri pătimase; duce la înălțimea idealului umanitarist, — fără să rupă lanțul etern al sfintei legături a omului cu patria și cu munca, cu Dumnezeu și cu cel ce stăpânește din Grația Lui...

Trecând din această ordine de idei, să urmărim, în raportul din cestiune, o serie de idei de natură economică.

Din ordinea problemelor cuprinse în numitul raportul ministerial vom mai releva o nouă instituție — încetățenită deja în America (Statele Unite) — anume, o instituție de folos pentru viața practică și totodată importantă pentru lărgirea cadrelor unui ordin de preocupățiuni, cari pot să aducă foloase reale.

Este vorba de fixarea, în fiecare an, a unei zile, din luna Iunie, în care învățătorul are să lămurască și edifice pe elevii din școala poporală asupra următoarelor lucruri:

Natura paserilor, însemnătatea lor, trebuința de a le apăra și spori, modul și mijloacele de a putea împlini aceste postulate; rolul și folosul arborilor, atât pentru a servi paserilor ca adăposturi, pentru cuiburi și deci la sporire; cât și pentru a spori, prin plantarea de pomi folositori, potrivit împrejurările localnice, progresul și foloasele ce provin dintr-o astfel de lucrare.

În această ordine de idei, ministerul instrucțiunii, ținând cont de raporturile economice ale diferitelor ținuturi ale țării noastre, a pregătit pentru școalele de repetiție (pentru elevii de 13—15 ani) economică un astfel de plan de învățământ, prin a cărui aplicare tinerimea să poată fi pregătită, calificată pentru o muncă productivă pentru viitorul său. Planul din cestiune*), a cărui elaborare este în curs, va produce »un mare avânt«, în cultura tinerimii.

Nu ne îndoim de valoarea planului dar credem că s'ar cere mari jertfe, intensă muncă, și timp, ca această alvie croită de frumoase concepții, să poată fi umplută cu fapte, contribuind la înălțarea economică și asigurarea mai bună sub raportul economic, a viitoarelor generații, prin luminarea lor, pentru a ști robi puterile naturii în slujba vieții omenești.

Între trebuințele simțite ale poporului, sunt foarte multe, cari pretind sanare; o sanare temeinică, însă, numai prin cultură se poate ajunge; rolul este dar, în acest caz, rolul mare de apostolică misiune este în mâna școalei și a propagatorilor culturii. Pentru împlinirea acestei misiuni, acestui rol, s'a hotărât, ca în școalele pedagogice să se introducă studiul higienei, sociologiei și al economiei de casă.

*) Op. cit. pag. 19 și 20.

»Importanța mare a acestor trei studii, igienic, economic și social, a pretins-o nu numai interesul viitorilor învățători și învățătoare, ci și validitatea lor interesul general al întregii țări«*).

»Ca conducerea gospodăriei casnice să poată fi obiect de instrucțiune, de folos practic, în toate instituturile pedagogice de stat pentru candidate învățătoare**), cum și în cursul de repetiție lângă școalele de aplicație, s'a dispus instruirea fertului de bucate (mâncări), pentru care scop, vor institui bucătăria provăzute în mod corăspunzător. Pe lângă fiert, s'a dispus instruirea creșterii de paseri de casă, grădinarit de bucătărie și lătarie«.

Din cele expuse se vede că preocupățiunile înaltului minister al instrucțiunii publice sunt: de ordin cultural general, superior și estetic, de ordin practic, ținând cont de condițiile locale până la c) gradul de intervenire, pentru sanarea nevoilor elementare ale poporului, în ale nutriției sale chiar.

Vedem aci întreaga scară a trebuințelor îndreptat și remediat, cari de sigur nu sunt măpuține în elementul, în poporul nostru, decât celelalte neamuri ale țării, ale patriei noastre.

Concepțiile idealiste ale raportului ce am analizat din punctele de vedere de mai sus, trebuie să preocupe cercurile hotărâtoare și conducătoare în măsură forțelor de cari fiecare dispune și chemat a servi interesele obștești.

Nu încapă aici îndoială față de bunăvoința și încapă îndoială asupra putinții, căci ori ce progres și îndrumare spre regenerare, premiență și progres, se face în curgerea vremii, și cu întârzierea faptelor, ce urmează încet, chiar și ideilor celor mai productive.

Secula.

Evoluțiunea și depravațiunismul.

— Urmare. —

Cauzele noetice, cari la lipsa lor de suficiență au abătut teologia plană de pe cărarea evidentei pe cea arcanică, sunt următoarele:

I. Confuzia între falibilitatea noastră și între vina personală alui Adam. Determinarea păcatelor noastre prin păcatul personal al lui Adam se reduce, ca toate confuziile, la o eroare explicativă, care ține efectul concret de produsul unei cauze cu totul străine.

La problemul de față în loc să explicăm păcatele noastre din libera gravitare senzuală, cărei Adam i-s'a supus și ne supunem și noi, noi, din cauza hronologiei, pre cele ale noastre ulterioare le reducem cu stringență causală la cel precedent și personal al lui Adam.

*) Op. cit. pag. 26.

***) Id. pag. 27.

În catena fizică cauza activă de obște premerge efectului de dânsu produs, dară în cea finală efectul scopos de motorul nostru intelectual-moral premerge cauzei, care mai târziu se aplică, spre a produce efectul voit. Luându-se deci în mod iperempiric în locul catenei finale cea fizică ca metru interpretativ, păcatul concret al lui Adam, comis înainte de poi se declară sus și tare de cauza eficientă a păcatelor noastre. Spre lămurirea adevărului să privim aceasta interpretare în lumina legilor de cugetare sănătoasă și logică.

Premisa fiind pozițiunea fundamentală, din care cugetarea corectă scoate concluzia adecvată, analog ca matematica ixul (x) său, silogisme după această relație se împart în: ipotetice, disjunctive și categorice.

I. Formula concluziilor ipotetice zice: dacă este A, atunci este și B; întrucât se admite A, trebuie să se admită și B. Dacă A nu este, nu este nici B; întrucât nu încapă B, nu încapă nici A.

II. Concluzia disjunctivă zice: A este ori B ori C; Cât timp A nu poate fi egal cu B, el nu poate fi egal nici cu C. Concluzia disjunctivă are expresia ei și în următorul axiom matematic:

$$\begin{array}{l} a = b \\ c = b \\ \hline a = c. \end{array}$$

III. Formula concluziei categorice zice: A este B, sau A nu este B.

Aplicând aceste trei forme de cugetare, la problemul de față, rezultă următoarele concluzii:

I. Omul dacă este intelectual perfect creat, este și moral liber; dacă este moral liber, atunci virtual este și independent în toate hotărârile sale.

Cunoscându-se pe sine ca o ființă intelectuală perfectă și moral liberă, trebuie să fie și autonom peste voința sa. Din acest motiv nu putem admite o moștenire impusă, care ar altera libertatea morală.

II. Omul este liber sau neliber. Fiind perfect creat și liber, nimic nu îi poate fi impus ca o moștenire moral-rea. Moștenind păcatul, el nu poate fi liber.

III. Omul fiind moral liber, ca concluzie categorică urmează, că nu suferă de un rău necondiționat ereditat; iară moștenind păcatul, cu ceva impus, nu poate fi moral liber.

Interpretarea dogmei în înțelesul malismului, care admite moștenirea fatalistă a răului, ni-se prezintă ca o inducție necompletă, care din unele cazuri ipotetice sau probabile în mod categoric concludă la o validitate generală și absolută. Pentru că omul la o spontană slăbire a accentului spiritual poate păcătu, precum la o spontană strunire tot așa se poate reține, se concludă la moștenirea impusă. Sunt calități ale speciei „om“, perfect create, căror omul nu li-se poate opune, dară calitățile individuale, determinate de voința omului, totdeauna se pot schimba din bune în rele sau din rele în bune.

Sub impresia generalei păcătuiri astfel interpretate aberația explicativă sporind cu un pas mai înainte, susține în mod fatalist, că chiar copilul nou născut,

aduce cu sine *vina* păcatului strămoșesc — în loc să moduleze aserțiunea într'acolo, că omul ca ființă liberă născându-se aduce cu sine numai probabilitatea; că în viață să poată greși, nu însă o silă impusă cărei nu s'ar putea opune.

Sub premisa libertății morale, ultima concluzie ni-se impune ca un postulat noetic de o putere stringentă, care stă în deplină concordanță cu legea cugetării și cu conștiința de sine. (Va urma).

Din trecutul nostru cultural.

— Urmare. —

Ioan Lucă Caragiale născut (1854) în Ploiești, terminând liceul, începe dela rolul de sufler, apoi ziarist, ajunge, cu o reputație stabilită de scriitor, (1888) director al Teatrului Național din București.

Fire nestatornică, schimbă multe ocupațiuni și situații, constant rămâne — ziarist.

La „Convorbiri Literare“ și în general în „Junimea“ e socotit ca unul dintre talentele cari intru-pează în sine o latură a spiritului curentului pornit dela Iași.

Operele lui principale sunt: Teatru și Novele, schițe, fragmente, reflexiuni și critice.

Ca scriitor de teatru Caragiale a scris:

„Conul Leonida față cu reacțiunea“. Este o ridicolizare a superficialității culturii apusene importate. Cuconul Leonida, un pensionar, visează o republică în care toți cetățenii au să primească o leafă egală, — fiind-că e vorba de „egalitate“, iar penzia, îi rămâne după legea cea veche.

„Noaptea furtunoasă“ și „D'ale Carnavalului“ sunt de aceeași natură.

„Scrisoarea pierdută“ se referă la viața politică și reoglindește anomaliile din timpul alegerilor și tipurile electorale, — întretesute cu o ingenioasă intrigă amoroasă.

Caricaturizarea straturilor sociale semidocte, este tendința din aceste lucrări ale lui Caragiale. Dar el prinde nu numai nota psihică a personajilor pe cari le pune în scenă, ci cu o putere de plasticitate neîntrecută reproduce dicțiunile și expresiunile pocite, în gura persoanelor vii pe scenă, în forma în care ni-le prezintă.

„Năpasta“, este o dramă care cuprinde în unele părți o profundă analiză psihologică, și pătrundere a tainelor sufletului omenesc; dar totuși unele lipsuri îi scad din valoarea scenică.

De-o înălțime dramatică sunt nuvelele sale „Păcat“ și „Facile de Paste“¹⁾ sau Leiba Zibal.

Dintre scrierile sale mai recent editate, amintim: „Fragmente“, în care se cuprind principii estetice critice foarte profunde și temeinice. În alt volum „Momente“, se cuprind o serie de tablouri ironice și satirice (mai puțin valoroase), la adresa unor tipuri și persoane contemporane. Aci e mai remarcabilă varianta lui Leiba, intitulată: „Învieră!“

¹⁾ Tradus și nemțește.

Istoricii timpului.

modern. *Bogdan Petriceicu-Hașdeu* este una din cele mai ilustre figuri ale vieții culturale românești. Stăpân pe o vastă cultură, având o inteligență scăpărătoare, e un om fenomenal și atât de multilateral încât în viața sa întregă nu s'a putut concentra asupra unei singure ordine de cercetări științifice; dar tocmai pentru aceste motive, ori ce a încercat în toate operele și creațiunile sale, shinteiază puterea talentului superior, extraordinar și se recunoaște forța de a se putea valida pe ori ce teren, ori unde și ori ce ar începe.

Fiu de boer din Basarabia, având părinte, moș și strămoși literați, în Rusia, (cari au scris în limbile rusă și poloneză și română) părăsește cariera militară, parte a nobilimei, și trece în România, unde începe cu ziaristica (Aghiută 1873, Iași) și diferite publicațiuni, parte satirice și cu ascuțis politic, parte se indelectnește cu scrieri literare și științifice.

Trecând la București, în urma importantelor sale publicațiuni, este numit profesor de filologia comparativă, la universitatea din București și director al Arhivelor Statului.

A murit, ca penzionar, în vârstă de 70 ani, în 1907, în castelul său spiritist din Câmpina.

Activitatea de scriitor a acestui om genial, o putem clasifica, în modul următor:

Și-a început cariera de publicist, prin conferențe publice, comunicări la societăți culturale, critice și alte articole cari se caracterizează mai ales printr'un sarcasm neîntrecut. Tot în această primă fază a activității sale, scrise Hașdeu prețioasele sale opere de caracter literar, cum sunt „Răzvan și Vidra“, o piesă de teatru din cele mai bune scrise la noi și pe deplin corăspunzătoare cerințelor dramatice-tragice, — luată din istoria Moldovei; și „Ioan Vodă cel cumplit“, o monografie istorică, desăvârșită ca adevăr istoric și scrisă, din punct de vedere literar, cu o frumuseță neîntrecută. Insuși autorul se mărturisește în prefață: „Întrucât privește coloritul, știu atâtea, că inima simțea în adâncul său ceea ce scria condeiful, iar când inima simte, condeiful devine laconic, scurt, iute, ca bătăile pulsului“. A mai scris analize literare ca „Luca Stroici“, studii ca „Portretul lui Tepeș Vodă“, cercetări, ca „Cronica lui Moxa“ și alui „Zilot românul“, cele mai multe publicându-le în revistele redactate de dânsul.

Revistele sale au fost „Traian“ (1869—70) ziar politic literar, în care a publicat multe documente și studii, pregătitoare a vastei sale activități istorice și filologice, „Columna lui Traian“ (1870—78 și 1881—84) pentru lingvistică și istorie cum și publicațiuni de psihologie poporană. „Arhiva istorică a României“, cuprinde documente mai ales din Arhivele Statului.

Având vaste cunoștințe de izvoare istorice și un puternic aparat intelectual, s'a apucat să scrie și a publicat „Istoria critică a Românilor“ (1874) într'un cadru foarte larg.

Scrierea sa menită să fie epocală, și primită la apariția ei în aplause de parlamentul României, cuprinde următoarele capitole:

„Întinderea teritorială, nomenclatură și acțiune naturii asupra omului. Gintea, clima, instituțiile oamenii providențiali, cari influențează dezvoltarea istorică“ ș. a.

Dar din această mare operă abea apare un volum (I) și o fascicolă (1 din II.)!

La cercetările asupra originii neamului românesc (în afară de articolul „Doina răstoarnă pe Roesler“ din „Columna lui Traian“) Hașdeu a mai revenit în prefețele fasciculelor din „Magnum etymologicum“, subtitlurile: „Strat și substrat“ și „Genealogia popoarelor balcanice“.

În ce privește partea filologică a activității lui B. P. Hașdeu spune, că fenomenele lingvistice trebuie să fie studiate în dezvoltarea lor istorică și după circulația lor în vorbire; fără aceste cunoștințe, nu se poate face filologie.

Ca profesor de filologie comparativă, a ținut un curs din acest studiu și alt curs despre folcloristică. Iar o lucrare importantă de cercetări istorico-lingvistice, găsim în cartea sa: „Cuvente den betrani“ (1878—81) care cuprinde în vol. I: Limba română vorbită între anii 1550—1600 și v. II: Cărțile poporane ale Românilor în sec. XVI., care se termină cu un supliment: Principii de lingvistică, în care se pun bazele folclorismului românesc.

La 1884 este însărcinat, din munificența regelui României, B. P. Hașdău, membru al „Ac. Rom.“ cu redactarea dicționarului limbii românești, a limbii istorice și poporane.

Planul lui B. P. Hașdău fiind prea vast, iar învâțatul, cu temperamentul său, nu ajunge să mai continue, după măiastra dezvoltare a literelor din „Magnum Etymologicum Romaniae“ A — Basarab și părăsește terenul luptei prea mari, prea întinse pentru a se putea sfârși într'o viață de om; o luptă, din care ni-a lăsat trofee, IV volume.

Ocupându-se în timpul bătrânețelor și cu filosofia spiritistă, B. P. Hașdeu a scris studiul „Sic cogito“, publicat în „Revista Nouă“ (1889) întâi. La „R. N.“ s'au grupat în jurul său scriitori ca Delavrancea, Crășescu-Basarabean, D. Zamfirescu ș. a.

B. P. Hașdău s'a folosit în viața sa publicistică de toate ocaziunile, pentru a atinge, a întepă, pe d. T. Maiorescu, șeful școlii junimiste, coleg, contemporan și tot om învățat și cu mare autoritate în cercurile științifice și literare.

Deosebirea între cei doi bărbați de elită este, că Hașdeu a fost mai vast și mai îndrăzneț, Maiorescu mai logic și mai consecvent.

Hașdeu a creat razemuri științei, Maiorescu a îndrumat curentul cultural.

Opera amândurora e mare!

În sufletul bineînțezat și luminos al lui B. P. Hașdeu¹⁾ a licărit și flacăra poeziei, — iată (fără să

¹⁾ Dintre reprezentanții filologiei române, amintim aici pe *Al. Cihac*, autorul unui dicționar al limbii românești, în care susține că $\frac{1}{3}$ elemente sunt latine

amintim și un volum de versuri al său și rimarea lui „Răzvan și Vidra“), o reflexiune din prefata lui Vodă-Armeanul (cel Cumplic): „În fine, când eroul nu mai este, spectatorul urmărește cu fiori, cum se prevale, una după alta, maestoasele creațiuni ale stinsului geniu, până ce un funest întuneric înfășură tot orizontul“.

V. A. Ureche, este unul din muncitorii pe terenul istoric, din generația trecută. A publicat material de documente istorice, cam puțin ordonat, din Epoca Fanarioșilor, în serii de volume.

A scris „Istoria Școalelor“ apoi frumoase „Legende istorice“, câteva piese teatrale naționaliste ca tendință și o monografie asupra lui „Miron Costin“. Lucrările sale istorice sunt mari și bogate în material de documente.

Rolul acestui bărbat ales al neamului românesc a avut mai mult un caracter educativ, decât științific. A fost membru al Academiei Române.

Grigorie G. Tocilescu este întemeietorul studiului inscripțiilor (epigrafie) în știința română. A scris: „Dacia înainte de Romani“, „Monumentul dela Adam-Klisi“ (din Dobrogea) cu colaborarea unor învățați germani, și alte articole și cercetări despre descoperiri de inscripții și monumente antice, aflate pe teritoriul României.¹⁾

A. D. Xenopol, profesor de istoria națională și rector la Universitatea din Iași, a publicat o lucrare istorică, contra teoriei lui Roesler. Lucrarea sa, frumos scrisă, nu este însă sub toate rapoartele de măsura operei criticate; ea a fost complectată printr'un studiu critic ce i s'a făcut de Dr. D. Onciul, în coloanele „Convorbirilor Literare“.

Opera de căpetenie a lui A. D. Xenopol este „Istoria Românilor“ în șase volume mari (12 mici în ediția de popularizare), care e cea dintâi istorie complectă și bine scrisă, mai ales cu multă inimă și însuflețire. Nu-i lipsește, acestei opere, autoritatea științifică în cele mai multe părți bine și temeinic, cu o muncă și hărnicie mare elaborate.

Epoca Fanarioșilor de es. este tratată cu profundă cunoștință și apreciere judicioasă, ireproșabilă.

În cultura română A. D. Xenopol a adus o notă nouă în „știința“ istorică, anume: Principii de filosofie istoriei, scrise și prelese parte în limba franceză și

²⁾ sunt slave în limba română. Cercetările ulterioare au restrâns mult excesele teoriei lui Cihac. Sub acest raport între contemporani trebuie să amintim la locul prim pe d-l *Al. Philippide* profesor universitar în Iași, care a scris mai multe tractate și studii directive în filologia română: „Principii de istoria limbii“ este o prețioasă carte de știință“. D-sa a mai lucrat și la marele dicționar al limbii române, care va fi editat de Academia Română prin profesorul S. Pușcariu din Cernăuți. — *Ovid Densusianu* prof. univ. la București, a scris un voluminos și prețios studiu: „Histoire de la langue roumaine“ de mare valoare. — Între străini au scris *Tiktin* și *Weigand* cercetări asupra limbii române.

¹⁾ Compară cu notele acestor scripte pg. 35 și 36.

În Franța, pentru a-și propaga în cercurile large ale lumii culturale ideile sale, parte în limba sa maternă, română, pentru ai săi.

Distins conferențiar, membru al Academiei Române, redactează „*Arhiva*“, revistă istorică-literară din Iași.

Istoricii contemporani. Studiul istoriei este cărarea cea mai sigură, pe care putem ieși la lumină. Pe urma lui e natural să răsară o literatură de nobile nizuințe, căci ne vom ordona astfel sentimentele, ne vom disciplina gândirea, vom relua raporturile cu scriitorii vechi (Dosoștei, Miron Costin...), cu limba și poezia veche, cu credințele poporului (s. Scriptură), ne vom regăsi pe noi înșine¹⁾.

După oboseala și lipsa de flacăra artistică, pe care o reprezintă generația imitatorilor marelui poet M. Eminescu; și după aparițiile unor figuri decadente în decurs mai bine de un deceniu de modeste prestațiuni poetice: grație culturii istorice, însușite în școlile Apusului, de câți-va bărbați de talent, în jurul acestora se pornește o eră nu numai de metodă obiectivă ce impune critica științifică izvoarelor istorice, în studiul istoriei naționale, până aci întemeiate pe avânturi sentimentale înșelătoare, ori chiar pe ipoteze, ci o eră de ridicarea sufletelor către un ideal pozitiv, întemeiat pe adevăr.

Limba vechilor cronicari, restituită cu vechiul ei farmec, reinviază, în tovărășia vorbelor ale-e ale zilelor noastre, în „Documente și Regeste“ Letopiseșele Inoite, și Îndoit fermecătoare.

Glasul apologetului răsună în graiul istoric, atunci, când ne povestește despre măritul Arhanghel al neamului.

Și rețele judecător cât încălzește prin lumina ce răvarsă, căldura plăcută a adevărului!

Iar acești reinviători ai trecutului și întemeietori pe acela, a rostului gândirii și avântului doritorilor de lumină, adevăr și avânt sufletesc, sunt cei trei istorici contemporani: I. *Bogdan*, Dr. D. *Onciul* și N. *Iorga*.

Schițăm în cele următoare operele lor mai importante.

(Va urma.)

Convocare.

În conformitate cu §. 23 din statutele „Reuniunii învățătorilor dela școalele populare confesionale gr. or. române din prottele: *Timișoara, Belint, Comloșul-mare și Lipova*“, prin aceasta se convoacă

adunarea generală a despărțământ. Comloșul-mare pe Mercuri în 16/29 Aprilie 1908 în școala confesion. gr. or. rom. din Beba veche.

PROGRAMA:

1. Învocarea duhului sfânt la 8 ore a. m.
2. Deschiderea adunării, alegerea bărbaților de încredere și constatarea absenților. Absențiile se pot scuza numai pe baza atestatului medical (§. 3 al. Reg.) Absențiile nescuzate, constituiesc delict de disciplină (§. 150 al. Reg. pentru org. inv.)

¹⁾ »Semne bune«, din Preludii de I. Chendi.

3. Raportul biroului și alegerea unei comisii pentru cenzurarea lui.

4. Recenziunea manualului Geografie și constituție de I. Vuia, scrisă de Ioachim Muntean.

5. Cari sunt cauzele, că în general rezultatul asigurării caracterului confesional al școalelor noastre nu sunt mulțumitoare, ce măsuri ar reclama aceasta importantă cauză și cari ar fi izvoarele din cari s'ar putea crea fondul cultural pentru ajutorarea școalelor?

Această temă liberă e obligatorie pentru fiecare membru.

6. Defectele și ameliorarea actualui plan de învățământ. Studiu de Pna Aurelia Păcățan și D. Terlaiu.

7. Prelegere practică din Geografie cl. 3 și 4 de Adrian Țapoș.

8. Prelegere practică din Constituție de S. Andron.

9. Reflexiuni asupra prelegerilor.

10. Încasarea taxelor la fondul reuniunii și al convicțului și înscrierea de membri.

11. Cari sunt impedimentele și defectele învățământului primar și cari sunt mijloacele de sanare?

12. Raportul comisiei cenzurătoare.

13. Propuneri și interpelări.

14. Defigerea locului proximei adunări.

15. Închiderea adunării.

Se observă că e obligatorie pentru fiecare membru discuția asupra punctelor 4, 5, 6, 7, 8 și 11.

Comloșul-mare, din ședința biroului desp. ținută la 27 Martie 1908.

Atanasie Lipovan,
notar.

P. Miulescu,
protopop, preside.

Convocare.

În temeiul dispozițiilor §-lui 23 din statutele Reuniunii învățătorilor dela școalele populare ort. rom. conf. din prevezitatele Timișoara, Belint, Comloșul-mare și Lipova, prin aceasta se convoacă adunarea generală ordinară de est an, a despărțământului Lipova, pe Joi, în 17/30 Aprilie a. c. la 9 ore a. m. în localitățile școlii ort. rom. din Lipova, pe lângă următorul program:

Ședința I. (Înainte de amiază.)

1. La 8¹/₂ ore a. m. participare la chemarea Duhului Sft.
2. La 9 ore, deschiderea adunării generale.
3. Constatarea membrilor prezenți.
4. Prezentarea rapoartelor și alegerea comisiei pentru cenzurarea rapoartelor și a socoților anuale.
5. Disertațiuni și prelegeri.

Ședința II. (După amiază.)

6. Referada comisiei și pertractarea rapoartelor.
7. Defigerea locului pentru proxima adunare generală.
8. Înscrierea de membri și încasarea taxelor restante și curente.
9. Eventuale propuneri.
10. Alegerea comisiei cenzurătoare a tractatelor incuse dela membri, pentru adunările generale.
11. Restaurarea biroului, pe periodul de 3 ani următori.
12. Închiderea adunării generale.

NB. Numai acelea disertațiuni se vor admite, ce cu 3 zile mai înainte de adunare, vor fi anunțate la presidiu.

Având în vedere rigoarea înaltelor ordinațiuni emanate în cauza de regulare, a participării la reuniuni

și despărțăminte, on. membrii ordinari sunt îndatorați a se prezenta punctual la timpul desft în program și a participa regulat la pertractarea tuturor obiectelor susceptibile în ordinea de zi. În caz contrar însă, față de absenții nescuzați. — fără nici o conziderare — se va aplica cu toată severitatea măsurile de îndreptare, conform dispozițiilor suspomenite.

Fiecare membru este recercaf cu toată seriozitatea a achita taxele restante cu cari da'orează fondului reuniunii.

Belotint, 27 Martie (9 Aprilie) 1908.

Vasile Bogoi,
președinte.

Iuliu Putici,
notar.

Aviz!

În Tipografia diecezană din Arad au apărut și se află de vânzare următoarele:

Articolul de lege XXVII din anul 1907

despre relațiunile de drept ale școalelor populare elementare nesuținute de stat și despre competențele învățătorilor comunali și confesionali împreună cu **Indrumarea** ministrului de culte și instrucțiune publică către comisiunile administrative, referitoare la executarea acestei legi. — **Prețul 2 cor.**

Tipărituri necesare învățătorilor precum: „Protocol de dotațiune”, „Evidența plătirii salariilor învățătorilor” și tipăriturile de „Înștiințare către inspectorii școlari” conform §. 10 din instrucțiunea ministerială referitor la salariile învățătoarești. Pentru o școală se recer circa 18 coale. — **Prețul 1 cor. 30 fil.** cu porto.

Caete de calculare, caligrafie și ocupațiune. — **Prețul per 100 buc. 1 cor. 30 fil.**

Propise pentru examen. — **Prețul per 100 bucăți pe hârtie foarte fină 1 cor. 20 fil.**

Note muzicale de Ioan Vidu*)

Negruța. Cor mixt cu soli de Tenor-Sopran. — **Prețul 1 cor. 50 fil. (2 Lei).**

Coasa. Cor mixt. Melodie populară. Prelucrare și armonizare. — **Prețul 60 fileri.**

Logojana pentru o voce și pian. — **Prețul 1 cor. 50 fil.**

Preste deal... Cor mixt cu soli, compus pe motive din muzica populară română. — **Prețul 1 cor. 50 fil.**

Ș'a sară... Aranjament și armonie pentru 4 voci bărbătești. — **Prețul 60 fileri.**

De Trifon Lugojanu:

Cântări bisericești pentru slujbe ocazionale din Moltvelnic (Euchologiu) ș. a. — **Prețul 8 cor.**

De ducă... Cor bărbătesc, pe motiv popular. — **Prețul 1 cor. 50 fil.**

CRONICA.

Membri noi, în locul decedaților D. Ollănescu, B. P. Hașdeu și I. Vulcan, au fost aleși membri ai „Academiei Române”, dd. *Duiliu Zamfirescu* (poet și

*) Se află spre vânzare la: *Tipografia diecezană în Arad; Librăria arhidiecezană în Nagyszeben; Librăria diecezană în Karánsebes; Librăria Ciurcu în Brassó; Librăria Murășanu în Brassó și librăria Nemes K. în Lugos.*

romancier), *N. Gane* (popular nuvelist, prozator de frunte) și *Andrei Bărsanu*, acest din urmă este distinsul nostru profesor din Brașov.

Ierarhia și Mitropolia bisericii române din Transilvania și Ungaria, de *Vasilie Mangra*, a apărut în broșură, retipărită din „Telegraful Român”. Vom reveni.

Scaunul patriarhal din Carlovitz, vacant prin moartea fostului patriarh și mitropolit G. Brancovici, a fost încredințat în mod provizor, până la alegere, episcopului gr. or. sârb din Buda P. S. S. *Lucian Bogaanovici*. Locuitorul a intrat în funcțiune, anunțând aceasta autorităților înalte sârbești.

În amintirea lui Ciprian Porumbescu. La 6 Iunie se împlinește un sfert de veac de la moartea celui mai celebru compozitor român, Ciprian Porumbescu. Două orăș românești, unde se iubește cântarea și muzica românească, Sibiuul și Lugojul și-au adus aminte de acest prilej, pentru a putea aduce la data aceasta prinos de recunoștință marelui nostru măiestru Porumbescu. În Sibiu, Reuniunea română de cântări va aranja un festival, cu care ocazie dl profesor de muzică Timotei Popovici va rosti o conferință despre regretatul compozitor. În Lugoj, se va oficia un parastas se va ține un matineu în pavilionul hotelului Concordia. Reuniunea de cântări a votat apoi suma de 100 cor. pentru monumentul marelui compozitor ce se va ridica în Stupca (Bucovina) și a hotărât deodată să se adreseze tuturor Reuniunilor surori din Banat ca să serbeze și ele aceasta dată memorabilă.

Inregistrând cu bucurie aceste vești ne întrebăm totuși, este Ciprian Porumbescu numai al Sibiuului și al Banatului? Românii din celelalte părți, nu cred că au o datorie de împlinit față de amintirea nemuritorului Porumbescu? Ce fac celelalte centre românești? Și întâiu de toate Aradul, în care necesitățile culturale n'au fost în stare să creeze măcar o reuniune de cântări iar despre activitatea Asociațiunii aradane nu se aude decât din Paști în Crăciun! S'auzim! (Tr).

† **Pavel Cotoțiu**, absolvent de teologie, arhivar al consistorului mitropolitan din Sibiu, un tânăr cu o cultură frumoasă și suflet ales, a răposat, după grele suferințe, Luni în 6 Aprilie, la căminul părintes din Finteșul mare.

Odihnească în pace, sufletul senin a celui distins om de caracter, prea curând chemat la viața eternă.

Dl căpitan **M. Cioban** din regimentul 33, din garnizoana din Arad a fost decorat cu *crucea meritelor militare*.

Distincția însăși mărturisește aprecierea, care ne bucură, împărtășindu-se de dansa un om ales din neamul nostru.

Ofițer român distins. Domnul Emil Cosmuța, locotenent în batalionul 2 de pioneri, staționat în Alba-Iulia, a fost decorat cu medalia „Signum laudis” pentru prestațiunile eminente, aduse trupelor tehnice. Aceasta e a treia distincție, dată dlui Cosmuța, care a mai fost decorat cu ordinel Ernestin al casei ducilor de Saxa-Coburg, și din partea Majestății Sale cu medalii de aur pentru merite militare, în urma unui curaj extraordinar, dovedit cu ocaziunea unor inundări mari.

Hirotoniri. P. S. Sa Dl Episcop diecezan a binevoit a hirotoni întru preoți pe teologii absolvenți

N. Babău pentru parohia Târgoviște, iar pe I. Popa pentru parohia Mădrijești.

Doctor nou. D-l *Pompiliu Nistor*, unul dintre cei mai distinși tineri universitari și președinte al societății „Petru Maior”, a fost promovat doctor în științele medicale.

Îi urmăm viața rodnică.

Manual. Atragem atențiunea P. T. Domnilor, cari s'au prenumerat și au primit coale din opul: *Religiunea în școala populară*: Partea primă: Catihetica sau Metodica Religiei. Partea a doua: Preparațiuni — lecții practice după principiile școalei herbartzilleriane că după trimiterea restului de 3 cor., primesc coalele restante dela Librăria diecezană Caransebeș.

Concurse.

Pentru îndeplinirea postului de paroh din parohia de *clasa a II-a Dubești*, tractul Belințului, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala”.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. O sesiune parohială cu $\frac{1}{2}$ jugăr intravilan; 2. Stolele obișnuite, anume: dela îngropăciuni de oameni mari cu liturgie 6 cor.; fără liturgie 4 cor., înmormântări de prunci până la 7 ani 2 coroane, dela sfințirea cea mică a apei 40 fileri, dela botez cu molitva de moașă cu tot 60 fileri, dela cununii cu estrase cu tot 6 cor., dela sfințirea paștilor 4 cor., dela ziua sf. cruci și a umblării cu crucea în 5 Ianuarie 20 cor.; 3. Bir parohial câte 20 fileri de fiecare familie din 180 familii; 4. Întregirea dotației dela stat.

Se observă că de locuință are să se îngrijască alesul preot și tot dânsul va avea să plătească și sarcinile publice după sesiunea parohială.

Reflectanții la acest post au să-și trimită petițiile concursuale, instruite conform legilor noastre în vigoare, comitetului parohial din Dubești, pe calea oficiului protoprezviteral gr. or. român din Belinț, (Bélincz, Temes-megye), înăluntru termenului concursal și sunt poștiți, tot în acest termen, a se prezenta într'o Duminică sau într'o sârbătoare în sf. biserică de acolo, spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic, eventual în servire și în predică.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: *Gerasim Sârb*, protoprezviter.

— □ —

1—3

Prin aceasta se escrie concurs pentru îndeplinirea definitivă a postului învățătoresc vacant dela școala II superioară de băeți clasele III—VI din comuna *Toracul-mare* cu termen de **30 de zile** dela prima publicare.

Emolumentele anuale sunt: 1) salar în bani gata 1000 coroane; 2) până ce comuna bisericească va edifica cortel corespunzător, alesul va primi un relut anual de cortel de 200 coroane; 3) pentru conferință și adunările generale districtuale 30 cor.; 4) pentru scripturistică 10 coroane; 5) la înmormântări alesul va participa perondat cu ceialalți învățători pe lângă o taxă de una cor., dela parastase una cor.

Alegândul va avea să îndeplinească și să conducă cântările bisericesti în struna dreaptă și a se îngriji

de școlari pentru a-i instrui în răspunsurile de cântări rituale. Se pretinde, pe lângă cvalificația învățătorească, să aibă 4 clase medii și să fie capabil de a instrui și conduce cor vocal fără altă remuner. ție. Alegându-l va avea să instruiască și școala de repetiție cu băeții deobligați. Cei cu cvalificație mai inferioară nu se vor admite în candidare. Recursele instruite cu toate documentele prescrise de lege și adresate comitetului parohial, au a se trimite P. On. Domn Paul Miulescu protopop în Nagy-Komlós (Torontál) iar până la alegere are a se prezenta în sf-ta biserică pentru a-și arăta dexteritatea în cant și tipic.

Dat din ședința comitetului par. ținută la 30 Ianuarie a. c.

Pavel Cicală,
președintele com. par.

Iuliu Rașa,
notarul com. par.

În conțelegere cu mine: *Paul Miulescu,* protoprezviter
inspector școlar.

—□—

1—3

Pe baza incuviințării Ven. Conzistor diec. N-rul 1386/1908 prin aceasta se escrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în foaia oficioasă, pentru îndeplinirea parohiei vacante de *cl. II-a* din *Zeldiș Saturău*.

Emolumentele sunt: I. Dela parohia matră Zeldiș: a) Uzuctul alor 8 jugheré pământ estravilan, jumătate arător jumătate fânaț, de după care contribuția are s'o solvească preotul; b) birul parohial uzitat de 121 n-ri de case; c) stolele indatinat. II. Dela filia Saturău: a) birul parohial dela 50 n-ri; b) stolele indatinat; c) uzuctul unui intravilan. III. Întregirea dela stat conform cvalificației alesului. IV. De locuință, nefiind casă parohială, se va îngriji alesul pe speșele sale proprii.

Dela recurenți se poștește să aibă cvalificație de clasa II. și sunt avizați să-și susțearnă recursele lor ajustate regulamentar și adresate comitetului parohial din Zeldiș-Saturău pe calea P. O. Oficiu protoprezvit. al Halmagiului (Nagyhalmagy) în termenul susindicat, având a se prezenta sub durata concursului și pe lângă stricta observare a §-ului 20 din „Regulam.” în vre-o Duminecă ori sârbătoare în biserică din Zeldiș și Saturău spre a-și arăta aptitudinile în serviciu dvin respective predicament, cătare și tipic.

Din ședința comitetului paroh. din Zeldiș-Saturău dela 30 Ian. 1908.

Teodor Feier,
preș. com. par.

Savu Dorca,
inv. not. com. par.

În conțelegere cu mine: *Cornel Lazar,* protoprezviter.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea definitivă a parohiei de *cl. I. Râpsig*, în senzul dispoziției Ven. Consistor de sub Nr. 60/908, se escrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala”.

Emolumentele sunt: 1. Folosirea sesiunii parohiale, constătătoare de 32 jugh. cat. pământ extravilan și folosirea unui intravilan. 2. Stolele uzitate și adecă: dela botez cu feștanie 60 fil., extrase de botez, cununie și de moarte 1 cor., cununii 2 cor., înmormântări până la 7 ani 2 cor., înmormântări peste 7 ani (eșirea sufletului, probod, deslegarea și feștania 6 cor., pentru cetirea unui evglit (stâlp) 2 cor., liturgie 2 cor., sfînțirea apei în case nouă 1 cor., maslu 1 cor., feștanie

și ori ce fel de slujbă 40 fil. 3. Birul, conform deciziei com. par., din ședința sa dela 2/15 Ianuarie a. c. de sub Nr. 2. 4. Întregirea dotației dela stat, conform cvalificației celui ales.

Dările publice le va solvi preotul ales.

Recurenții sunt poștiți, ca concursurile lor ajustate cu documentele recente, conform §-lui 17 din Regulamentul pentru parohii și adresate com. par. concernent, să le nainteze în termenul de sus P. On. Oficiu ppsc gr. or. rom. din Borosjenő, având a se prezenta cu observarea §-lui 20 din același Regulament în careva Duminecă ori sârbătoare în s. biserică din Râpsig, apoi a-și arăta dexteritatea în oratorie și în cele rituale.

Comitetul parohial

În co: țelegere cu: *Ioan Georgia,* protoprezviter.

—□—

3—3

Licitațiune minuendă.

În urmarea incuviințării Veneratului Conzistor gr. or. rom. din Orade mare de sub Nr. 758/64 Ep. 1908 prin aceasta se publică licitație minuendă pentru zidirea de nouă a bisericii, școalei și casei parohiale gr. or. rom. din comuna *Luncă* ppopiatul Vasoului, cu prețul de exclamare, pentru edificiul bisericesc 36.835 cor. 22 fil., al școalei cu 6.378 cor., iar al casei par. cu 3.22 cor., pe ziua de *28 Aprilie* 1908 d. m. 2 ore în localitatea școalei din loc. Licitanții au să depună ca yadiu 10% din prețul de strigare, sau în numărar sau în bani gata. Preliminarele de speșe și condițiunile de licitație, precum și planurile de zidit, se pot vedea la oficiul parohial din Luncă. Comuna bisericască își rezervă dreptul de a dă lucrarea spre executare aceluia dintre licitanți în care va avea mai multă încredere. Licitanții nu pot formă drept la diurne și speșe de călătorie. Contractul pentru întreprinzător va fi valabil după subscriere, iar pentru comuna bisericască numai după Aprobarea Venerabilului Conzistor.

Din ședința comitetului parohial gr. or. rom. din Luncă ținută la 31 Martie (13 Aprilie) 1908.

Comitetul parohial.

—□—

1—3

Pe baza incuviințării Ven. Conz. pe sub N-rul 2303/1907 - datul 18 Aprilie (1 Maiu) se publică licitație minuendă pentru facerea unui gard de cărămidă la frontispiciul bisericii rom. gr. or. din *Șustra* protoprezv. Belint, cu prețul de exclamare 754 cor. pe ziua de *Dumineca Tomii* în localul școalei, la 11 ore a. m. Preliminarul de speșe și condițiunile de licitare se pot vedea la oficiul parohial din loc. Comuna bisericască și rezervă dreptul a dă lucrarea aceluia, în care va avea mai multă încredere. Licitanții nu-și pot formă drept la diurne și speșe de călătorie.

Contractul incheiat pentru întreprinzătorii va fi valabil după subscriere, iar pentru comuna bisericască după aprobarea Ven. Consistor.

Din ședința comitetului par. gr. or. din Șustra, ținută la 30 Martie v. 1908.

Vichentie Coata,
președinte.

Petru Raica,
notar.

—□—

2—3